УДК 378.014.15

Мещанінов О.П., Миколаївський державний гуманітарний університет ім. П. Могили

Мещанінов Олександр Павлович – кандидат технічних наук, в.о. професора, перший проректор МДГУ ім. Петра Могили. Коло наукових інтересів – формування моделей, моделювання, аналіз сучасних тенденцій та умов, які забезпечують сталий розвиток університетської освітньої системи в Україні.

Університет у контексті сталого розвитку людства

Висвітлена ідея університету сучасної України, що полягає у поєднанні класичної моделі В. Гумбольдта єднання держави-нації та моделі єднання інтелекту творчих особистостей на міждисциплінарній та полікультурній основі у своєрідний "інтелектополіс".

The idea of a university in modern Ukraine is analyzed in the article. It includes a combination of V.Humbold's classical model – unification of state and nation, and a model of uniting the intellect of creative personalities on the interdisciplinary and multicultural basis into a so-called "intellectopolis".

Світові соціально-економічні явища справляють все більший вплив на систему освіти. Розвиток системи освіти відповідає розвитку суспільства, а напрями реформування вищої освіти мають адекватно враховувати тенденції реформування соціально-економічних відносин у країні.

За дослідженнями Комісії ООН, прибутки всього 1% найбагатших людей у 2001 році еквівалентні прибуткам 57% найбіднішого населення планети. Близько 25 млн. осіб, що складає 10% населення США, має сукупний прибуток вище, ніж сукупний прибуток 43% населення світу [1, с. 2]. У 2000 році понад 80% населення світу значних зусиль докладало у боротьбі за виживання. Як свідчать прогнози, через 25 років ця кількість людей сягне 90% [2, с. 46]. Цивілізація, де весь час поглиблюється небезпечний розрив між багатими та бідними державами й людьми, не може вважатися сталою.

Поняття "сталий розвиток" виникло, перш за все, всередині блоку екологічних проблем як домінуюча течія після закінчення етапу холодної війни. Все більше людей розуміють потребу знайти якусь усталену рівновагу між природою та суспільством. Необхідність побудови сталого суспільства з часом перемогла та порушила захисний пояс старих парадигм росту, валового національного продукту як цілей соціального розвитку. Концепція сталого розвитку почала перетворювати свідомість епохи індустріалізації у збалансоване екологічне бачення.

Поширення суто ринкових принципів поведінки на всі сфери суспільного життя в Україні вкрай небезпечно. Спостерігається відторгнення фундаментальних морально-етичних і духовних цінностей, які напрацьовані суспільством у процесі попереднього розвитку на шляху своєї історії. Утверджується пріоритетність ринкових цінностей над

соціальними та духовними, замінюються фундаментальні принципи суто ринковою доцільністю. Внаслідок цього суспільство втрачає свої ціннісні орієнтири. Як небезпідставно наголошує відомий фінансист Дж. Сорос, "коли люди відмовляються від своєї віри у фундаментальні принципи і намагаються керуватися виключно результатами своїх дій, суспільство втрачає стабільність" [3, с. 24]. Сучасна модель глобалізації, в першу чергу для себе, для її окремих суб'єктів, а не глобалізація для всіх, є глибоко хибною [2, с. 49].

Тобто сталий розвиток людства постає як фундаментальна наукова та практична проблема, без розв'язання якої людство прийде до глобальної кризи. На цьому підгрунті організаційно-педагогічна проблема сталого розвитку університетської системи освіти є новою науковою педагогічною проблемою, через вирішення якої буде можливо наблизитися до вирішення глобальної проблеми сталого розвитку людства. Однак рішення окремих аспектів, складових цієї наукової проблеми, що набуває риси міждисциплінарності, знайшло відображення у філософських, психологічних, педагогічних, соціально-економічних та екологічних дослідженнях.

Філософсько-педагогічне поняття сталого розвитку університетської системи освіти в умовах її реформи як категорії педагогічної науки, на нашу думку, точно характеризує вислів І.А. Зязюна: "Для працівників освіти в умовах її реформи рівновага забезпечується, передусім, "подібністю поглядів". Це процес і модель єдності, в якій переконаність і довір'я підтримують цілісність, компетентність і уміння передбачати. Її мета (єдності) – підвищити ефективність освітньої системи, яка набуває життєвості і тривалості на особистісній і соціальній рівновазі. У моделі "подібності поглядів" переконання є об'єднуючою властивістю, яка визначає поведінку людини незалежно від ситуації; довір'я ж – це об'єднуюче начало, яке зумовлює розуміння залежності поведінки від переконань" [4, с. 80]. І.А. Зязюн особливо наголошує на тому, щоб "подібність поглядів" розповсюджувалась, стала невід'ємною рисою усіх учасників навчально-виховного процесу знизу. "Об'єднання зусиль багатьох людей полегшує важкі завдання, і це надихає всіх працювати ефективніше".

Побудові теорії розвитку системи народної освіти Росії присвячена робота О.М. Новикова, де вченим викладені основні ідеї розвитку освіти: гуманізація, демократизація, випереджаюча та неперервна освіта. При цьому кожна з цих ідей розкрита через більш ніж 20 принципів, що виступають основними початковими положеннями, структурними елементами педагогічної теорії [5, с. 20-23].

Відзначимо, що "проведення необхідних змін у системі навчальних закладів професійної освіти" Т. Десятов пов'язує з необхідністю "урахування збереження стабільності й стійкості системи, а також здібності її до самовідтворення" [6, с. 12]. Дослідник підкреслює, що "вища освіта і наукові дослідження в сучасних умовах виступають найважливішими компонентами культурного, соціально-економічного та екологічно сталого розвитку людини, співтовариств і націй". Тобто світовою тенденцією виступає сталий розвиток людства, а система вищої освіти виступає її найважливішим компонентом. Тому і система вищої світи повинна слідувати тенденції сталого розвитку, адекватної тенденції сталого розвитку людства.

Одним з визначальних пріоритетів голландської програми допомоги південноафриканському вузу – Технікону Північного Готенга [7] – є дослідження проблеми сталості вищого навчального закладу. Метою співробітництва університетів є стале удосконалення та укріплення роботи закладу у цілому.

Під сталістю прийнято вважати [8] здатність вищого навчального закладу зберегти та покращити результати, які були досягнуті за рахунок зовнішньої підтримки після її закінчення. Необхідні умови сталості університету визначені як: фінансова надійність, сталий кадровий склад, політична та адміністративна підтримка, співпраця між структурними підрозділами, підтримка з боку зовнішніх установ та організаційний розвиток.

О. Дем'янчук у дискусії, що відбувалася на конференції випускників програм наукового стажування у США (2003 р.), відмічає, що "поки що ми не можемо запропонувати ніякої чіткої моделі розвитку майбутньої вищої освіти, за винятком рекомендацій, що ця модель повинна бути жорстко індивідуально орієнтована. І вона повинна давати змогу не вчителеві нав'язувати свою систему, а студентові формувати систему й

практику вчителя" [9, с. 134-135].

Спираючись на досвід та успіхи реформування освітніх систем, С.О. Сисоєва визначає дві провідні тенденції – це гуманізацію та технологізацію освітньої діяльності [10, с. 250]. При цьому технологічність освітнього процесу виступає одним з параметрів його якості. Фактично вчений торкається проблеми сталого розвитку освітянських інституцій та процесів, що у них реалізуються. Ми переконані, що гуманізація та технологізація освітньої діяльності є провідними тенденціями у впровадженні концепції сталого розвитку освітнього процесу, характеризують його якість, у тому числі навчально-виховного процесу в університетській системі освіти.

Мета статті полягає у висвітленні ідеї університету сучасної України, що орієнтує на зайняття ключової ролі у процесі розвитку регіону, суспільства, країни. Ідеї, що доповнює функції, роль університету у постіндустріальному суспільстві, суспільстві знання в контексті сталого розвитку.

Нагадаємо оригінальну трактовку принципу доповнення Нільса Бора [11, с. 651]. Він доповнював поняття "істина" поняттям "ясність". Отже, ідею класичного університету, ідею В. Гумбольдта, як ідею розбудови нації, держави, освіти, коли держава-нація перетворила університет в охоронця національної культури, що покликаний формувати національну ідентичність, органічно доповнює ідея єднання інтелекту творчих особистостей на міждисциплінарній та полікультурній основі. Єднанні як існуючого знання, так і ще не народженого. Знання як основного ресурсу розвитку у XXI столітті.

В ідеї класичного університету відбивається функціональна повнота, що закладена у формі "чотирьох єдностей" функцій або принципів організації: "Єдність навчання наукам з науковими дослідженнями... Єдність навчання – дослідження і просвіти. Єдність навчання – дослідження і загальної освіти... Єдність наук, зосереджених в університеті" [12, с. 90].

П'ятою єдністю функцій сучасного університету є єднання мудрощі, досвіду сучасного покоління науковців із енергією активного прагнення до змін молодого покоління. М. Зубрицька наводить думку Умберто Еко, що Університет є "місцем зустрічі зрілості та молодості духу... в його стіни щоразу вривається дух весни, витає енергетика молодості, які за своєю природою є носіями оновлення, свіжих ідей тощо. Здатність підтримувати процес злиття горизонту сповідань молодих людей та викладачів – це здатність Університету розвиватися" [13, с. 15].

На наше переконання ідея сучасного університету – у створенні своєрідного "інтелектополісу", де усі об'єднані у постійному, безперервному навчанні, на шляху сумісного здобуття знання. Сучасний університет як зосередження основного ресурсу регіону і знання як основний ресурс розвитку XXI століття мають зайняти ключову роль у розвитку регіону на виклик процесів глобалізації. Роль сучасного університету полягає "не лише у розширенні можливостей впливу на людину справжньої культури та науки, а у просуванні до влади людей, що в максимальному ступені поєднують у собі сучасне наукове знання, духовне моральне начало та потенціал діяти" [14, с. 511].

Таким чином, сучасний університет – це інноваційна університетська система освіти як науково-навчально-виховний комплекс, інтелектополіс, як добровільне, творче та взаємонеобхідне об'єднання, взаємодоповнення особистостей, а через них – закладів, установ та організацій, усіх зацікавлених у саморозвитку, навчанні та вихованні нового рівня світогляду вільної сучасної людини.

Г.Г. Малинецький наводить три віхи в історії розвитку, ставлення відношення існуючого покоління до нащадків [15, с. 539]. Вісімнадцяте століття з відомим висловом Людовіка: **"Після нас – хоч потоп"**. Друга віха, вісімдесяті роки XX століття, характеризується словами Нобелівського лауреата, ліберально-демократичного класика Фрідріха Августа Хайєка, про те, що **ми не повинні особливо турбуватися про наступні покоління, оскільки останні не в змозі подбати про нас**. Наступна, третя, віха у 1992 році на Міжнародній конференції ООН у Ріо-де-Жанейро характеризується **імперативом сталого розвитку людства, правом на розвиток існуючих поколінь не за рахунок минулих, не позбавляючи наступних поколінь можливості розвитку**.

Динаміку філософської думки до відношення існуючого покоління до майбутніх поколінь, фактично до ідеї сталого розвитку слід доповнити словами Д.І. Менделєєва: **"Ми не**

повинні залишати нащадкам менше, ніж отримали самі". Згадаємо також про феномен сім'ї: **"Щастя батьків – *у* щасті дітей"**. Нарешті, з концепції ЮНЕСКО "Освіта для всіх" слід виділити як ключову ідею, що **освіта є "запорукою** того, що наступні покоління будуть мати більш широкі можливості" [16].

Потрібен збалансований розвиток людства в цілому, відмова від багатьох звичайних речей. Знов постає проблема формування "нової людини", нового рівня світогляду вільної людини, здатної діяти в гармонії з оточуючим середовищем, коли у суспільстві повинні бути забезпечені рівне задоволення потреб у розвитку і в якості життя, культури і освіти, включаючи можливості для наступних поколінь.

Необхідне вирішення проблем, задач значного масштабу – управління не тільки економікою, але і всім історичним процесом. Щоб аргументовано приймати відповідальні рішення, людині потрібно реально уявляти, між чим потрібно здійснити вибір. Потрібно використовувати методи моделювання систем, що знаходяться у розвитку, для оцінки можливих варіантів траєкторії розвитку суспільства. Як свідчить досвід, потрібно поєднувати самостійну роботу з відкритим та фактично необмеженим доступом до найкращих поколінь персональних комп'ютерів з фантастичними ресурсами, створювати творче, вільне та продуктивне середовище. При цьому утворюється своєрідна аура, коли студент самостійно, згідно з власними уявленнями та пріоритетами, може ставити обчислювальні експерименти, працювати в той час, коли він має натхнення. Така організація педагогічної системи дозволяє досягти головного – пробудити та підтримувати сталий інтерес, мотивацію студентів до самостійного прийняття відповідальних рішень.

Сталий характер розвитку педагогічної системи базується на умові, що перемагає панування розумного відношення до оточуючого середовища, обережності, обачливості та справедливого розподілу ресурсів цього університетського середовища. Зазначений характер відношення можливо визначити як "принцип належної скромності" чи системної збалансованості у визначених обмеженнях.

Таким чином, розвиток і те, що ми звикли називати прогресом, полягає у змінах, у різному темпі і з різною інтенсивністю, у кращій підгонці один до другого, сукупності головних та змістовних, а також другорядних характеристик стану систем різного роду, які взаємодіють у різному плані, по-різному адаптуються один до одного. При цьому одні з систем більш активні та агресивні, але не в змозі існувати одна без іншої. Більш пасивні системи знаходяться у стані "пригніченості", особливо у ближньому просторі і по границі взаємодії з більш агресивними системами. Вони можуть існувати якийсь термін без наслідків.

Однією з основних інституційних підсистем людства є університетська система освіти. Сталий розвиток університетської системи освіти обумовлює:

- підсилення гуманізації всіх відношень між людьми на всіх рівнях університетської системи освіти знизу вгору;
- перетворення справи керівництва та управління зі сфери користолюбства та безвідповідальності у сферу наукового, високопрофесійного управління;
- зупинення маніпулювання громадською свідомістю в особистих цілях введенням контролю з боку громади над засобами масової інформації;
- створення психологічних умов для об'єднання людей, для їх кооперації у всіх сферах університетської діяльності для запобігання розриву та втрати покоління в ланцюзі передачі знань, умінь та навичок наукової та навчальної роботи;
- звуження сфери дій ніким не контрольованої негативної активності людей, їх груп;
- поширення сфери дій у суспільстві позитивної активності людей, їх груп.

Усталеність соціального розвитку університетської системи освіти значною мірою залежить від рішення двох проблем. По-перше, професорсько-викладацький склад університету як основний засіб надання навчальних послуг повинен використовуватися з максимальною ефективністю. В цьому визначається загальнодержавний та соціальний інтерес, і він у багатьох складових співпадає з потребами керівництва закладу. Протиріччя несе непрямий характер і визначається відмінністю потреб за результатами трудової діяльності: суспільство зацікавлене у кількісних та якісних показниках як навчальних послуг, так і випускників, а

керівництво деяких закладів вважає ефективність співвідношенням максимальної платні за власну керуючу діяльність при мінімальних витратах на забезпечення навчального процесу. Абсолютизація тієї чи іншої тенденції небезпечна для суспільства. У першому випадку можливе панування витратного принципу використання професорсько-викладацького складу, у другому – суспільство може втратити багато форм та видів освітніх послуг, навчання спеціалістів за специфічними напрямками з урахуванням збитковості їх підготовки. Як наслідок, потрібне гармонійне сполучення різних форм організації діяльності закладів освіти, різних форм власності, від державної, кооперативної, муніципальної до приватної, з постійним вивченням ефективності їх діяльності та своєчасним внесенням коректив з позиції загальнодержавних потреб, які відображають баланс усіх соціально-групових інтересів у суспільстві. Крім того, за результати надання освітніх послуг фінансові надходження слід розподілити між членами трудового колективу закладу. Коефіцієнт, що характеризує співвідношення максимального рівня заробітної платні до мінімального, у Радянському Союзі з різних джерел складав 4-6 до 1. Наприкінці 90-х років у Росії він зріс до рівня з 25-30 до 1 [17, с. 16].

Університетська система освіти мусить бути центром національної освіти та культури в регіоні. Вона не може відокремлюватися від суспільного життя регіону, а мусить групувати навколо себе всі активні, творчі прошарки, виконувати функцію каталізатора та власним життям стверджувати можливість і віру в сталий розвиток і регіону, і України. Становлення університетської системи освіти в регіоні є саме тим необхідним кроком активної політики нашої держави щодо реалізації наукової ідеї пріоритету максимальної сталості розвитку та державної стабільності України, її єдності.

Таким чином, домінуючою тенденцією українського виховання стає демократизація особистості та пристосування її до життя в умовах свободи [18]. Тобто для людини свобода є першим обов'язком. Усі зусилля щодо розвитку університетської системи освіти залишаються марними, якщо ми не здобудемо для нас та не залишимо для нащадків права вибору. Тому концепція сталого розвитку університетської системи освіти не тільки передбачає можливість вибору, але й забезпечує всім активним елементам університетської системи освіти в регіоні – абітурієнтам, студентам, викладачам, науковцям – пріоритет вибору шляхів реалізації власних прагнень та розвитку здібностей.

Розвиток університетської системи освіти, що пов'язаний зі становленням, зростанням, є характерним не лише для новоутворених інституцій. Цей етап, на нашу думку, притаманний також традиційно діючому закладу на певному етапі його життєдіяльності. Це пов'язано з природним процесом старіння керівництва, досягнення пенсійного віку, зміни життєвих пріоритетів, зі зниженням активності та сприяння інноваційних пропозицій, духом інноваційних змін, що не тільки повинні своєчасно відповідати змінам у соціальному оточенні, середовищі країни, але ще і мати випереджальний характер. Тобто природна зміна лідера і, як правило, пов'язана з цим зміна команди лідера вносить дух нового часу, нової генерації, нового покоління науково-педагогічного персоналу. Означена зміна обумовлює спотворення у традиційно діючому закладі змін, що пов'язані зі становленням, зростанням до нових вимог, поглядів, нового духу на новому витку спіралі.

Ось як цей новий процес змін описує видатний мислитель XIX-XX ст. Хосе Ортега-і-Гассет (1883-1955 рр.), який критично осмислював ідею університету [19, с. 71]: "Задовольняючись наслідуванням та уникаючи імперативу, який каже мислити й переоцінювати власним розумом ті важливі питання, наші найкращі професори хоч і знаються на деталях останніх досягнень своїх наук, проте живуть в атмосфері п'ятнадцятирічної чи двадцятирічної давнини. Така трагічна відсталість властива кожному, хто не силкується бути самобутнім, творити свої переконання. Кількість же років, протягом яких триває ця відсталість, не випадкова. Кожен історичний витвір, науковий чи політичний, – це витвір певного духу чи модусу людського розуму. Той модус із приходом кожного покоління постає в певній фіксованій пульсації або ритмі".

Загальновизнаним є ствердження, що основним джерелом економічного розвитку у майбутньому суспільстві знань є рівень знань та наукомістка діяльність. У підґрунті сучасної

технології здобуття, формування нового знання покладене математичне забезпечення освіти Людини XXI століття, яка здобувається в університетах завдяки співпраці кафедр математичного спрямування та спеціалізованих і зорієнтованих на конкретні галузі діяльності. Перед математичним забезпеченням освіти стоять цілі: добра координація робіт кафедр і наявність неперервної математичної підготовки, яка впроваджується не лише силами математичних, але і спеціалізованих кафедр. У цій співпраці результат навчання слід оцінювати не кількістю наданої інформації, а якістю її засвоєння, вмінням її використовувати та розвитком здібностей до самоосвіти. Нагадаємо, що простота та строгість – золота середина у ряді дороговказних принципів [20, с. 245].

Особливу увагу слід звернути на математичне моделювання у тих галузях, у яких лише утворюються математичні моделі для об'єктів, що досліджуються. До них слід віднести економіку та менеджмент, біологію та екологію, соціологію та політологію, планування та управління, психологію та педагогіку [21, с. 247].

Математичному моделюванню найбільш доцільно навчати у спеціальних дисциплінах. В цих умовах можливо приділити достатньо уваги співвідношенню властивостей реального об'єкта та його математичній моделі, проаналізувати більш детально реальний зміст результатів, які отримані шляхом моделювання, визначити значимість нових результатів, які здобуті завдяки математичному дослідженню моделі об'єкта, що вивчається.

Суми знань завжди недостатньо, оскільки неможливо надати обсягу знань, достатнього на все життя. Слід навчити студентів міркувати. Потрібна людина, яка має хистливо спрямований характер, незашорена людина з критичним мисленням.

Одним із засобів формування такої людини є виховання, саме демократичне виховання. Потрібно виховати людину з високим рівнем культури, що і сприяє вихованню талантів. При цьому спілкування професорів, поважних та відомих діячів у суспільстві зі студентами повинно бути нормою, а не заходом. Означене накладає обмеження на розмір університету. Сучасний університет, який спрямовує свою діяльність на підготовку та формування інтелектуальної еліти регіону, повинен бути невеликим закладом. Талантів багато не буває, тому великий заклад не може не перетворитися та надбати риси торжества посередності. Для виховання талантів до університету потрібно згрупувати увесь цвіт регіону, а для цього потрібно створити умови.

Наукова школа – це особлива форма навчання та виховання. Під впливом особистості її лідера формуються пріоритети наукової діяльності, визначаються значимість, висота планки наукових домагань, вимоги до якості наукової роботи, культура наукових дискусій, формуються терпимість до іншої точки зору та повага до колег. І де б у подальшому не працювали випускники, вони назавжди вбирають у себе щось від духу цієї наукової школи, де вони розпочали наукову діяльність.

Невід'ємною рисою наукової школи також є підручники, навчальні посібники, монографії та наукові статті, авторами яких є саме засновники та продовжувачі школи. Навчання у професорів, які написали підручники, є однією з основних складових у забезпеченні якісного навчального процесу, надає студентові відчуття вибраності і слугує благотворним джерелом невикорінної самовпевненості. Своєрідний дух в університеті утворюють унікальний синтез декількох наукових шкіл, відчуття "коренів", спадковість поколінь – це класичні підручники, авторами яких є твої викладачі.

Саме робота студентів разом з вченими надає випускникам навички самостійної наукової роботи. Більше того, робота поруч з видатними вченими – це робота в середовищі доброї наукової школи, і працюючи разом, студенти залучаються до неї автоматично та намагаються відповідати рівню досягнень цієї школи.

Ідея вибраності, на наше переконання, благотворна, незважаючи на усі витрати. На відчутті вибраності формується наукове самоусвідомлення, яке надає впевненості вченому, і якщо є певні позитивні результати, то науковий напрямок, за яким він працює, вважається науковцем потрібним і перспективним, незважаючи ні на що. При цьому створюється відчуття того, що студента навчають та виховують індивідуально і нестандартно, що персонально для нього розробляються нові навчальні матеріали, засоби, методи та технології, що навчання не на потоці не є конвейєром. При цьому утворюється відчуття спорідненості душ. Це відчуття

об'єднує та поріднює. Це відчуття того, що твої однокурсники – твої родичі, стали єдиним цілим, єдиною освітньо-науковою спільнотою.

В сучасних умовах, коли катастрофічно не вистачає грошей на фінансування університетів, потрібно утворювати нові організаційні рішення. Скорочувати викладачів та вчених не можна. Існуючий механізм скорочення якраз і призводить до того, що кращі йдуть. Потрібно утворювати нові (паралельні) престижні позиції в осередку існуючої структури. Відбір на них повинен бути жорстким. Проблема суто психологічна. Від ідеї зрівнялівки потрібно відмовитися та створювати умови й механізми для реалізації ідеї індивідуалізації. Традиційно існуючий спосіб розподілу коштів, які необхідно рівномірно "розмазати", чи розподіл пропорційно чомусь, що склався раніше, слід змінювати.

Встановлювати кількість престижних позицій потрібно "зверху", а вже вибори на ці престижні позиції потрібно здійснювати демократичним шляхом. Потрібно організовувати опитування фахівців, викладачів та студентів, оцінювати за якісними показниками, і тоді вірогідність того, що дійсно будуть обрані найкращі кандидатури, – досить висока.

С.П. Капіца підкреслює, що "нині людство переживає найзначніший цивілізаційний поворот від кількісного зростання до якісного. Це стосується і народонаселення, і навколишнього середовища, і технологій, і споживацьких товарів, а ще більшою мірою – освіти й охорони здоров'я... Альтернативою якісного шляху розвитку може бути лише занепад" [21, с. 88].

Цілком природно, що С.П. Капіца, як і його батько П.Л. Капіца 55 років тому при створенні Фізтеху, робить висновок, що "сьогодні є нагальна потреба створення нового вищого навчального закладу, здатного відповідати новим вимогам історичного розвитку і заснованого на досвіді Фізтеху. Впевнений, що прийшов час розглянути можливість створення на базі ліпших інститутів РАН, які діють у Москві, нового науково-технічного університету, який буде проводити підготовку кадрів за такими напрямками: прикладна математика, економіка й управління, біолого-технологічні спеціальності, фізико-технічні спеціальності, хіміко-екологічні спеціальності... Підкреслюю: університет, у первинному розумінні цього слова, що не зазнав розподілу на вузькі спеціальності, що вбачає свою силу більше в умінні, ніж у кількості; університет, що розвивається як центр міждисциплінарних досліджень і заснована на них комплексна підготовка спеціалістів і наукових кадрів" [21, с. 97-98].

Доцільно звернутися до світового досвіду. Так, на Заході сильно розвинута система регіональної багатопрофільної освіти і найкращі університети не завжди знаходяться у столицях. В сучасних умовах України природним є процес утворення на базі наукомістких виробництв багатопрофільних регіональних університетів чи відокремлених структурних підрозділів провідних університетів. Це дозволяє готувати фахівців, викладачів та науковців для потреб регіону за широким переліком спеціальностей. Одночасно з цим кадри для підготовки залучаються з регіону і забезпечується процес самооновлення та самовиробництва.

Чим конкретніше поставлена мета навчання в університеті, тим легше знайти та побудувати відповідну систему навчання, організувати навчальний процес. При цьому діє принцип: краще за всіх вчить саме той, хто ближче за всіх стоїть до мети, для досягнення якої готують студентів, хто сам пройшов та продовжує йти до неї, хто сам припуститься помилкок на цьому шляху.

Сучасний університет має свою особисту корпоративну культуру, дух. Основою цієї культури є традиції. Частіше за все університетські традиції сьогодення – це процес стихійний, який існує завдяки ентузіазму окремих людей. Об'єднання університетської спільноти якраз доцільне саме для ствердження, розвитку та шанування її корпоративної культури. Потрібно всім усвідомити всю важливість своїх університетських традицій як ключа до збереження своєї культури [22, с. 674].

Об'єднання університетської спільноти доцільно влаштовувати навколо університетського дослідницького центру, де виконуються практичні інноваційні проекти. Випускники університету і є тією продукцією, яка задовольняє потреби замовників одночасно з реалізацією розроблених проектів.

Таким чином, всі без винятку факультети сучасного університету повинні додатково до традиційних дисциплін надавати студентам такі

фундаментальні предмети, як комп'ютерні технології та іноземні мови, історія країни та світу, культура та філософія, економіка та правознавство. Сучасний університет забов'язаний забезпечити оволодіння двома-трьома іноземними мовами. Все це і є підґрунтям для подальшої роботи найкращих студентів у складі університетського дослідницького центру. Майже один відмінний англійський та знання комп'ютерів вже багато чого варті. Самостійність у навчанні та у дослідженнях, сам підхід до життя в цих умовах унікальні та мають велику цінність. Все це виховує та формує незалежне та нестандартне мислення сучасної та свідомої особистості, новий рівень світогляду вільної людини – Університетської людини XXI століття.

Висновки. Зміст інноваційної університетської системи освіти як науково-навчально-виховного полікультурного комплексу, інтелектополісу, для сталого розвитку людства лежить:

– в добровільному творчому, взаємо-необхідному об'єднанні особистостей і через них – закладів, установ та організацій, усіх зацікавлених у само-розвитку;
– повороті від кількісного зростання до якісного розвитку усіх без винятку складових та у їх єдності;
– вихованні ставлення професіонала до розв'язання проблем, з якими йому прийдеться зустрітися, через формування нового рівня світогляду вільної сучасної людини, особистості;
– впровадженні математичної культури крізь усі дисципліни, усюди, де є навіть якась мінімальна можливість. Мета – створення математичних моделей об'єктів та систем кожної з цих наук як інноваційної форми існування та здобуття нового знання для моделювання як бази інноваційної технології організації навчання;
– доцільності та ефективності об'єднання особистостей через освіту на всіх етапах різнорівневої підготовки фахівців з розширенням свободи вибору як основи розв'язання проблеми виховання нового рівня світогляду вільної людини, формування висококваліфікованого кадрового потенціалу регіону, здатного розбудувати державу та інтегрувати її у світовий простір. Об'єднання молоді та виховання свідомих громадян правової суверенної держави шляхом використання її наполегливого прагнення до якісної освіти. Об'єднання через освіту – не нова, але дуже ефективна соціальна ідея, коли педагогічна наука є фактором інтеграції, сприяє сталому розвитку соціальної сфери у регіоні та в Україні.

Література

1. Доклад о развитии человека за 2001 год. – Нью-Йорк; Оксфорд, 2001. – С. 2-9.
2. Гальчинський А. Глобальна криза чи криза глобалізації // Віче. – 2002. – № 1 (118). – С. 44-50.
3. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму. Відкрите суспільство під загрозою. – К.: Основи, 1999. – 148 с.
4. Зязюн І.А. Технологізація освіти як історична неперервність // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – 2001. – Випуск 1. – С. 73-85.
5. Новиков А.М. Российское образование в новой эпохе: Парадоксы наследия, векторы развития. – М.: Эгвес, 2000. – 272 с.
6. Десятов Т. Сучасне наукове бачення неперервної професійної освіти: стратегія розвитку у масштабах геополітичних регіонів // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – 2002. – Випуск 2(6). – С. 9-23.
7. Department of Education. "Higher Education Act of the Republic of South Africa, Act No.101 of 1997", South African Government Gazette 18515 (19 December 1997).
8. Ансу Эразмус. *Взлеты и* падения: проблемы международного проекта развития // http://www.aha.ru/~moscow64/educational_book/educational_book10/erasmus.htm
9. Дискусія // Україна в сучасному світі. Конференція випускників програм наукового стажування у США. – К.: Стилос, 2003. – С. 133-148.
10. Сисоєва С.О. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред І.А. Зязюна. – К.: Віпол, 2000. – С. 249-273.
11. Дьяченко В.А. "Точка кристаллизации" // Я – ФИЗТЕХ / Н.В. Карлов, Л.П. Скороварова, Н.Ф. Симонов (сост.). – М.: ЦентрКом, 1996. – С. 650-652.
12. Волинка Г., Мозкова Н., Федів Ю. Університет як соціокультурний феномен: історія і українська сучасність // Людина і політика. – 2002. – № 2 (20). – С. 82-96.
13. Зубрицька М. Філософський дискурс ідеї Університету: в складних лабіринтах пошуку істини // Ідея Університету: Антологія / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; Відп. ред. М. Зубрицька. – Львів: Літопис, 2002. – С. 7-22.
14. Соколов В.С. Стать "ядром конденсаций" // Я – ФИЗТЕХ / Н.В. Карлов, Л.П. Скороварова, Н.Ф. Симонов (сост.). – М.: ЦентрКом, 1996. – С. 509-515.
15. Малинецкий Г.Г. Физтех на рассвете // Я – ФИЗТЕХ / Н.В. Карлов, Л.П. Скороварова, Н.Ф. Симонов (сост.). – М.: ЦентрКом, 1996. – С. 536-546.
16. Образование в XXI веке: Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры, Париж, Франция, 5-9 октября 1998 г. Образование для всех: выполнение наших общих обязательств, Дакар, Сенегал, 26-28 апреля 2000 г. – К.: МАУП, 2001. – 64 с.
17. Бобров В.В. К постановке проблемы "устойчивое развитие общества" // Гуманитарные науки в Сибири. – 1996. – № 1. – С. 14-19.
18. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії: Навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
19. Хосе Ортега-і-Гассет. Місія Університету // Ідея Університету: Антологія / Упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; Відп. ред. М. Зубрицька. – Львів: Літопис, 2002. – С. 67-107.
20. Кудрявцев Л.Д. Математика на физтехе // Я – ФИЗТЕХ / Н.В. Карлов, Л.П. Скороварова, Н.Ф. Симонов (сост.). – М.: ЦентрКом, 1996. – С. 229-247.
21. Капіца С. Феномен фізтеху // Вища школа. – 2001. – № 6. – С. 87-98.
22. Васильев С.А. Корпоративному духу требуется идея // Я – ФИЗТЕХ / Н.В. Карлов, Л.П. Скороварова, Н.Ф. Симонов (сост.). – М.: ЦентрКом, 1996. – 768 с. – С. 672-675.

Надійшла до редколегії 04.12.2003 р.